

Het in- en uitgaande regt in de eerste helft van de 19de eeuw op tabakspijpen en pijpjaarde

Jan van Oostveen (*kleipijp@xs4all.nl*)

Nadat de Goudse pijpennijverheid in het midden van de 18de eeuw haar hoogtepunt had bereikt moest in de periode hierna alle zeilen bijgezet worden om een acceptabele bedrijfsvoering te realiseren. Hierdoor werd schaalvergroting van de bedrijven steeds belangrijker. Daarnaast kwamen de lonen van arbeiders onder druk te staan. Tevens probeerden de pijpenmakers hun markt middels protectionistische maatregelen af te scherm. Waartoe dit in de eerste helft van de 19de eeuw leidde valt na te lezen in de diverse (kranten)artikelen. In het hierna volgende zal een overzicht worden gegeven van gevonden krantenpassages die in relatie kunnen worden gebracht met “regten en accijnsen” op tabakspijpen en pijpjaarde in de eerste helft van de 19de eeuw.

Tabakspijpen

In de periode die vooraf gaat aan het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden komen we incidenteel informatie over heffingen op tabakspijpen tegen. Zo wordt in de Leydse Courant van 13 november 1812 gemeld dat tabakspijpen sedert 15 maart 1796 zonder onderscheid van soort, tot de “gemeene kramerij” gerekend moesten worden²². In oktober 1812 wordt dit genuanceerd door tabakspijpen van porselein te schikken onder “fijne kramerijen”. Daardoor worden laatstgenoemde tabakspijpen belast met een recht van “15 per cent” van de waarde.

Enkele jaren daarvoor was door de commissarissen van de Pijpen-Fabrieken binnen de stad Gouda reeds melding²³ gemaakt van tabakspijpen van een Duits of Buitenlands maaksel die naast het Goudse bijmerk ook een populair Gouds hielmerk droegen. Hieruit blijkt dat het mogelijk was om Buitenlandse tabakspijpen die een Gouds merk droegen, in Holland in te voeren waardoor, volgens de commissarissen van de Pijpen-Fabrieken, de Goudse pijp in diskrediet werd gebracht. Het vanaf 1791 geldend verbod om in Holland tabakspijpen met een Gouds of een op Gouda gelijkend bijmerk te produceren was niet van toepassing op deze buitenlandse producten.

²² Uit de publicatie van de Koninklijke Courant nummer 17, pagina 2, item 27, van 1810 wordt vermeld dat tabakspijpen vrijgesteld waren van uitgaand recht.

²³ Oprechte Haarlemsche Courant, 3 september 1807.

* * * COMMISSARISSEN over de PIJPEN-FABRIEKEN binnen de Stad GOUDA, toehooft verontwaardiging ontdekt hebbende, dat in dit Koninkrijk niet alleen worden ingevoerd pijpen van een Duitsch of Buitenlandsch maakfel, waarvan 'er onlangs eenige van Schenkenschans zijn aangehaalden in hetzelve genoemd, oo welke het Wapen dezer Stad en townige der geroemde drie Merken ter kwader trouwe waren gesteld, maar dat ook duidantige nagemaakte Pijpen met vervalsche Merken buitenlandsch worden gedebiteerd. waer door dit hoorde van derzelve Nijheid (vooral by onkundigen) als of die van de van ons benoemde Goudsche Pijpen-Fabrieken zou kunnen worden te wege gebracht, niet te gemaakte de verminderde prijzen en slechte qualiteit dat nsmakfel hijn op het eerste gezichte verrisd: zoo hebben Commissarissen voornoemd het echter van hunnen pijt gerekend, niet alleen alle Ingeveenen van dit Koninkrijk waar ont alle Buitenlanders bij dezere waspichowen tegen diergelijke hadsoegingen, en het valt heilijk misbruik maken van ons Stedelijke Wapen en Merken: te meer, dewijl onschien sommige draagoptige Kooplieden in Naast zijn die slechte buitenlandsche nagemaakte en vervalsche Pijpen hier te Lande te doen invoeren, om detelve weder buitenlandsch van Goudsche Pijpen te debiteren; alle herweik niet anders kan trekken dan tot ondeel van de goede naam waarmede onze Fabrieken zoo binnen- als buitenlandsch bekend staan, en welke nog niets van haer oorden zoem verloren heeft. Het regelijk kan zich voor dit bedoor daar neegts op de qualiteit te letten, wanneer men hetzelve zonder veel nauwkeurigheid ipodig ontdekt, wachte.

Fragment uit de Opregte Haarlemsche Courant van 3 september 1807.

AARDWERK.			
Porselein, zoo wit als geschilderd, de 100 p.	10: 00	0: 50	1: 00
Fijn aardewerk van alle soorten, de 100 p.	6: 00	0: 30	0: 60
Potten, pannen, kruiken, kangen, van alle soorten, mitsgaders suikerbakkers-vormen en potten, zoo nieuwe als gebruikte....	6 pCt.	$\frac{1}{2}$ pCt.	1 pCt.
Smeltkroezen.....	1 pCt.	2 pCt.	1 pCt.
Aarden tabakspijpen, uitg. de 20 gros....	verboden.	f 0: 05	verboden.
Gebakken steen, ter lengte van $24\frac{1}{2}$ nederlandsche duimen, breedte $11\frac{1}{4}$ nederlandsche duimen, en dikte 5 nederlandsche duimen, of daar beneden, de 1000 stuks.....	f 1: 50	0: 20	f 1: 00

Nederlandsche Staatscourant, nummer 253, 26 oktober 1822.

Tot 1822 was het mogelijk om buitenlandse pijpen die geen inlandse merk droegen, in te voeren. Hiervoor werd in het tweede decennia van de 19de eeuw een accijns van 7 stuivers²⁴ oftewel 35 cent per "het gros 12 dozijn" geheven.

Vanaf 1822 tot 1844 is er een verbod op de in- en doorvoer van tabakspijpen van kracht. In 1844 wordt dit verbod opgeheven en moet voor de invoer op tabakspijpen "de 20 gros het gros 12 dozijn" een bedrag van 6 gulden worden betaald. Voor de doorvoer van pijpen moest vanaf dat jaar een stuiver per "20 gros het gros 12 dozijn" betaald worden.

²⁴ Nederlandsche Staatscourant 25 november 1816.

Op de uitvoer van tabakspijpen zien we wisselde waarden. In 1819²⁵ wordt een bedrag van 2½ cent "het gros 12 dozijn" geheven. In 1822²⁶ wanneer er een verbod op in- en doorvoer van tabakspijpen van kracht wordt, is dit verhoogd tot 5 cent. Wanneer in 1844 de buitenlandse pijpen weer mochten worden in- en doorgevoerd, hoefde er op de uit te voeren tabakspijpen geen regten meer betaald te worden.

	Inkomen.	Uitgaan.	Tarva.	Wang regt de 100 pd.	Ronde- maat.
AARDENWERK.					
Porcelein (wit).....	10 pct.	$\frac{1}{2}$ pct.			
— (geschilderd)....	12 pct.	$\frac{1}{2}$ pct.			
Fijn aardewerk van alle soorten	12 pct.	$\frac{1}{2}$ pct.			
Potten, pannen, kruiken, kannen, van alle soorten.	15 pct.	$\frac{1}{2}$ pct.			
Aarde smeltkroezen.....	3 pct.	2 pct.			
Suikerbakkers-vormen en potten, zoo nieuwe als gebruikte.....	10 pct.	2 pct.			
Aarden tabaks-pijpen, het gros van 12 do- zijn	35 cts.	$\frac{1}{2}$ cts.			
Aarden tabakspijpen, met de merken van inlandsche fabrieken	verboden				
Gebakken steen, als mop- pen, tegels, klinkers, bakken, huis en dakpan- nen, enz.....	8 pct.	2 pct.			

Fragment uit de Staatscourant van 28 juni 1819 waarin de inkomende- en uitgaande regten op tabakspijpen staan beschreven.

Pijpaarde

Over de "regten- en accijnsen" die worden geheven op pijpaarde zijn we minder goed geïnformeerd. Duidelijk is dat tot 1822 de pijpaarde vrijgesteld was van inkomend "regt". In 1822 wordt voor het eerst melding gemaakt om regten op pijpaarde te betalen. Voor de invoer wordt in dat jaar melding gemaakt van een ½ percent en voor uit- en doorvoer 1 percent. In 1844 wordt de regten op de invoer van pijpaarde weer naar beneden bijgesteld en is deze vrij. Alleen op doorvoer van pijpaarde worden dan nog regten geheven.

²⁵ Nederlandsche Staatscourant 28 juni 1819.

²⁶ Nederlandsche Staatscourant 26 oktober 1822.

W A R E N en K O O P M A N S C H A P P E N .	M A A T S T A F .	R E G T E N	
		In- voer.	Uit- voer.
AARDAPPELEN. (Meel van) en alle daaruit ver- vaardigde surrogaten.	de mud.	f 6.05	vrij.
AARDE. Voor aardewerk, porse- lein-, pot-, pijp-, lood- of gla- zuur- en volaarde, mitgaders Keulsche, suikerbakkers, en roode aarde. (Hoode) gemalen.	100 pond.	10.00	vrij.
AARDEWERK. (1) Porselein. (Wit en geschilderd)	100 pond.	vrij.	vrij.
" (Verguld)	100 pond.	0.75	vrij.
Fijn van alle soorten.	100 pond.	12.00	vrij.
Pottbakkerswerk, suikerbak- kersvornen, zoo nieuwe als ge- bruikte, daaronder begrepen.	100 pond.	15.00	vrij.
Smeltkroezen.	waarde.	6 pct.	vrij.
Aarden tabakspijpen.	waarde.	1 pct.	vrij.
Gebakken steen, alsmede huis- en dakpannen.	de 20 gros, het gros van 12 dozijn.	6.00	vrij.
	1000 stuks.	1.50	vrij.

Fragment uit de Staatscourant van 12 juli 1845 waarin de inkomende- en uitgaande regten op pijpaaarde staat beschreven.

Resumerend

Uit de gehanteerde tarieven kunnen we aflezen dat via het heffen van "regten en accijnsen" werd geprobeerd om de eigen pijpennijverheid in de eerste helft van de 19de eeuw te beschermen. Dit in navolging tot het besluit in 1820 van minister Gogel om de binnenlandse pijpennijverheid te beschermen.

Niet alleen de "regten en accijnsen" op in- en uitgaande tabakspijpen werden hiervoor aangewend maar ook de "regten en accijnsen" die van toepassing waren voor de in de pijpennijverheid noodzakelijke pijpaaarde. Door deze maatregelen werd met name de doorvoer van tabakspijpen uit het Duitse Westerwald in de periode 1822-1844, zwaar getroffen²⁷.

Met dank aan Ruud Stam.

Literatuur

Stam, R.D., 2010. De export van pijpen uit het Westerwald via Nederlandse havens in de 19^e eeuw en de rol van handelshuizen. In: Pijpelogische Kring Nederland, 32ste jaargang, nummer 127, p. 2200-2212.

²⁷ Stam, 2010.